

AZERBAJCAN SAHASINDA HAZIRLANAN İLK RUSÇA-TÜRKÇE SÖZLÜK
Russian-Turkish Dictionary

Dr. Erdal KARAMAN*

ÖZET

Sovyet hâkimiyetiyle birlikte Azerbaycan'da köklü değişiklikler görülmeye başlanır. Sözü edilen değişim dilde de kendisini gösterir. Bu dönemde, Rusça'dan Azerbaycan Türkçesine yeni kelimeler girerken birçok eser de Rusça yayımlanır. Aynı zamanda bazı okullarda eğitim öğretim Rus dilinde yapılır. Bu süreçle birlikte, Rusça-Azeri Türkçesi, Azeri Türkçesi-Rusça sözlüklere ihtiyaç duyulur. Rusça'nın öneminin her geçen gün arttığı o dönemde sözü edilen sözlükler hazırlanır. Bu tür sözlüklerin en önemlisi, 1928 yılında yayımlanan ve Azerbaycan sahasında "ilk mükemmel lügat" olarak nitelendirilen Rusça-Türkçe sözlüktür. Bu yazı söz konusu sözlüğün bir incelemesidir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, sözlük, Leksikoloji, Rusça-Türkçe sözlük.

ABSTRACT

Together with the Soviet administration fundamental changes are seen in Azerbaijan. Language is also affected by this change. New words from Russian enter Azerbaijani. Besides many works are published in Russian. At the same time Russian becomes the means of education at some schools. Thus dictionaries of Russian-Azerbaijani, and Azerbaijani- Russian are needed. The importance of Russian increases so those dictionaries are prepared. The most prominent of these dictionaries is Russian-Turkish dictionary which is called "the first perfect dictionary" in the field of Azerbaijani, published in 1928. This article is a study of the contents of this dictionary.

Key words: Azerbaijan, Dictionary, lexicology, Russian-Turkish dictionary.

Giriş

Sovyetlerin Azerbaycan'a hâkim olmasıyla birlikte toplumda köklü değişiklikler gerçekleşir. "Bu süreçle birlikte bütün yazarlar resmi ideolojiye uygun olarak hareket etmek zorundadır. Buna "Sosyalist realizmi" adı verilir. Cemiyete "inkılâpçı" gözüyle bakılmaya başlanır, sosyal olaylar, insan ilişkileri, sınıflar arasındaki çatışma fikrine uygun olarak açıklanır. Yeni bir cemiyet kurulmaktadır. Bu toplumun yeni bir edebiyata ihtiyacı vardır. Böylece eski dünya görüşüne, hayat tarzına ve buna bağlı olarak da eski edebiyata karşı şiddetli bir hücum başlatılır. Tabii ki eskiyi temsil eden cemiyetin kendisidir. Eski ile yeni arasındaki diyalektik mücadeleyi tamıyla Bolşevik yazarlar yürütür. Halkın yararına iddiasıyla başlatılan hücum, ferdin ve dolayısıyla insanın inkârına kadar varır. Cahil din adamları, zalim beyler, eski yöneticiler, hurafelere inanan insanlar, zengin kimseler, burjuvalar, anti sosyalist ve komünistler, eski hayatın tipik temsilcileri olarak canlandırılır. Bunların karşısında idealist komünistler, inkılâpçılar, işçiler, öğretmenler, kadın haklarını ve

* Qafqaz Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi, (erdalkaraman@yahoo.com)

kadın hürriyetlerini temsil eden genç kızlar, kadınlar adeta insanüstü özellikleri ve gayretleriyle ön plana çıkarılır. Böylece eski yeni kavgası sonucunda eserler, eserlerin kahramanları birbirine benzemeye başlar. Bu tarihten itibaren milli edebiyat ve ana dili yerine Lenin'in dili, komünist dünyanın dili olan Rusça ön plana çıkarılmaya başlanır. Rus edebiyatı da "emekçinin, işçinin, inkılâbın edebiyatı" olarak yükseltilir. Azeri edebiyatının vazifesi ise büyük kardeş Rusların edebiyatını örnek almaktır."¹

Bahsedilen süreçte, Rusça'nın her geçen gün önem kazanmasıyla birlikte, Rusça'dan birçok kelime Azerbaycan Türkçesine geçer. Bahsedilen dönemde Rusça'dan Azerbaycan Türkçesi'ne geçen ilk ödünçlemelerin daha çok ilmi kavramları ifade ediyor olması dikkat çekicidir.² Rusça'dan alınan kelimelerin tarihini üç farklı dönemde ele almak mümkündür:

1. Eski dönemlerden, Azerbaycan'ın Rusya'nın hâkimiyeti altına girmesine kadar olan dönem,
2. Azerbaycan'ın Rusya'ya bağlanmasından Sovyetler Birliğine kadar olan devir,
3. Azerbaycan'da Sovyet hâkimiyeti kurulduktan sonraki dönem.

Birinci dönemde Rusça'dan geçen kelimelerin sayısı oldukça azdır. İkincisinde ise bu sayıda, kayda değer artış gözlenir. Çarlık Rusyası'nın hüküm sürdüğü ve Azerbaycan'ın Rusya tarafından işgaliyle başlayan bu süreçte, Azerbaycan-Rusya ilişkilerinin zorunlu olarak gelişmesi sonucunda birçok Rusça kelime Azerbaycan Türkçesi'ne geçer. Sözü edilen dönemde Rusça kelimelerin Azerbaycan şiiirine bile sirayet ettiği görülür.

Azerbaycan'ın, Sovyetler Birliği tarafından işgaliyle başlayan dönemde Rusça'dan geçen ödünçlemeler de kayda değer artış gözlenir. Ekim devrimi gerçekleşikten sonra oluşan ortam, Rusça'nın önemini her geçen gün daha da artırmıştır. Rusça'nın, bu dönemde ideolojinin resmi dili haline gelmesi, ilmî faaliyetlerin bu dilde yürütülmesi, her alanda Rusça'nın hâkim olması gibi sebeplerden dolayı bu dilin öğrenilmesi zaruret haline gelir. Bunun sonucunda, sadece Azerbaycan Türkçesi'ne değil, diğer birlikteki bütün dillere de Rusça'dan kelimeler nüfuz etmeye başlar. Sözü edilen ödünçlemeler, hem konuşma yoluyla hem de edebi dil vasıtasıyla alınmıştır. Azerbaycan Türkçesi'ne geçen Rusça kelimeleri iki kategoride ele almak mümkündür:

1. Günlük hayatta kullanılan kelimeler: stekan "bardak", stol "masa", stul "sandalye", çaynik "çaydanlık" gibi.
2. Sosyal yapıyla ilgili kelimeler: kolhoz, sovhoz, savet, komsomol vb.³

¹ Komisyon, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara 1992 c. 3. s. 652.

² Nizami Hudiye, Azerbaycan Edebi Dilinin Sovet Dövrü, Bakı 1989, s. 377.

³ A. Gurbanov, Muasır Azerbaycan Dili, Bakı 1967, s. 191.

Rusların, Azerbaycan'a hâkim olduğu dönemde halkları birleştiren, tek çatı altında tutan yegâne dil Rusça'dır. Sözü edilen dönemlerde yürütülen siyasetle Rusça'nın vaz geçilmez dil olması sağlanır. Rusça'nın öğrenilmesinin ne kadar zaruri olduğu şiiirlere dahi konu olmuştur. S. A. Şirvanî oğluna yeni dönemde bu dili öğrenmesi gerektiğini şu mısralarda dile getirir:

Ey oğul, her lisana ol rakip
Hasse ol, Rus ilmine talip,
Onlara ihtiyacımız çoktur.
Bilmesek dil, ilacımız yoktur.⁴

Rusça-Türkçe Lügat

Azerbaycan'ın, Sovyet işgali sonrasında Rusça-Azerbaycan Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi-Rusça sözlüklere daha çok ihtiyaç duyulmaya başlanır. 1928 yılından sonra bu ihtiyaç doğrultusunda sözlüklerin hazırlanmasına hız verilir. 1928 yılında Ruhulla Ahundov'un redaktesini yaptığı, "Rusça-Türkçe Lügat" yayımlanır. 52.870 kelimelik sözvarlığına sahip olan eser, o dönemde yayımlanan en önemli çalışmalardandır.⁵ Eser iki cilt olup 625 sayfadır. Birinci cildinde A-O madde başları, ikinci cildinde de P-Y maddeleri yer almaktadır. Birinci ciltte "Lügatdeki muhteser söz ve işareler" başlığı altında eserde kullanılan kısaltmalar verilmiş. Kısaltmalar Latin alfabesiyle verildikten sonra kısaltmaların açılımı Latin ve Arap alfabesiyle gösterilmiş. Bu bölümde Kiril alfabesi kullanılmamıştır:

arg.: ekinçilik	pathol.: patoloji
anat.: anatomiya	phil.: filoloji
biol.: bioloji	philos.: felsefe
com.: ticaret	tech.: teknoloji
yur.: hukuk	tur.: metbee
med.: tıbb	veter.: baytarlık
mus.: musiki	zool.: heyvenat

Azerneşr yayımları arasında çıkan sözlüğün hazırlanmasının amacı, mukaddimesinde şu satırlarla dile getirilir:

⁴ Hesret Hesenov, **Azerbaycan Lügatçiliyinin Nezeri Esasları**, Bakı 1994, s. 105.

⁵ S. Caferov, **Muasir Azerbaycan Dili**, Bakı 1982, s. 124.

“Sayısı yüz binleri bulan Türk proleter ve emekçi aydınlarını Rusça ile asan bir şekilde tanış etmektir. Bugünkü proleter Rusyasına Azerbaycan’ın tarih ve iktisat yönünden ne kadar bağlı olduğunu hiç kimse inkâr edemez. Medeni inkişaf yolumuz sadece şuralar ittifak yolunun başarıları ve genel inkişafı ile beraber gidecektir. Bunun aksini iddia edenler ömründe hiçbir şey öğrenmemiştir. Onlar ya başıyla duvar kırmak isteyen safderun avaralar ya da Azerbaycan emekçilerinin gelişmesini görmek istemeyen dar görüşlü şovenistlerdir. Ya da Panislamizm ve Pantürkizm gibi irticacı hayallerle kendisi avutan bugün emperyalistlerin kapılarında dilenenlerdir. Azerbaycan halkının proleter gençleri kendi ülkelerini bir medeniyet ocağı kılmak, çağdaş tekniği benimsemek, nihayetinde kendi edebiyat ve ince sanatını inkişaf ettirmek isterse mutlaka Rusça’yı öğrenmek zorundadır. Bundan önemlisi Rus dili inkılâp ananesi ve tecrübesiyle en zengin bir halkın dilidir. Proleter inkılâbını öğrenmek, anlamak ve sağlamlaştırmak isteyen, Rusya’nın tecrübelerini ülkesine aktarmak isteyen Rusça’yı öğrenmelidir. Bugün Rusça bütün dünya inkılâbının proleter mücadelesinin dilidir. İkinci kadar önemi diğer bir maksadımız da Türkçe’yi bilmeyenlere Türkçe’nin öğrenilmesini kolaylaştırmaktır. Bugün Türk dili Şuralar Azerbaycan’ında devlet dili olarak kabul edilmiştir. Ekim devriminin en büyük şuarı olan bu karar Azerbaycan’da ciddiyetle ve çok uzun süre devam edecektir. Bütün mekteplerde ilkokuldan tutun da darülfünuna kadar diğer halklar da Türk dilini mutlaka öğrenecektir.”⁶

“Rusça-Türkçe Lüğet”in hazırlanmasında göze çarpan diğer bir durum da o güne kadar leksikoloji sahasında ortaya konulan önemli eserlerin bu sözlüğe kaynaklık ediyor olmasıdır. Sözlüğün mukaddimesinde faydalanılan kaynaklar şu şekilde sıralanmış:

1. Rusça-Fransızca Lügat: N. P. Makarov,
2. Açıklamalı Lügat (Rusça): V. Dal,
3. Küçük Açıklamalı Lügat: P. E. Stoyan,
4. Ecnebi Sözler Lügati: I. Vaysblit,
5. En Yeni Ansiklopedik Lügat (Rusça)
6. Masa Lügati (Rusça): Priboy Neşriyatı
7. Rusça-İngilizce Lügat: A. Aleksandrov
8. Yeni Orfografiya Lügati (Rusça): Ya. S. Homutov
9. Kamus-ı Fransavi: Şemseddin Sami
10. Kamus-ı Türkî

⁶ Rusça-Türkçe Lüğet, Bakı 1928, s. V-VI.

II. İngilizce-Türkçe Lügat: Vahid

Sözlük hazırlanırken o güne kadar yayımlanan lügatlerin hataları da göz önünde bulundurulmuştur. Yukarıda ismi geçen eserlerden özellikle de Vlademir Dal'ın "Açıklamalı Lügati"nden ve Makarov'un "Rusça-Fransızca Lügati"nden istifade edilmiştir. Sözü edilen sözlüklerden faydalanılırken eski kelimeler ayıklanmış. Devrimle ilgili kelimelerin esere alınmasında hassas davranılmıştır. Türkçe kelimeler için de en çok Ş. Sami'nin Fransızca-Türkçe sözlüğünden istifade edilmiştir.⁷

Çeşitli terimler için, özellikle de, bitki, kuş, böcek isimleri; ev eşyaları, çeşitli sanat dallarında kullanılan terimler için köylerde ve kasabalarda derlemeler yapılır. Böylece eserin söz varlığı artırılır.⁸

Azerbaycan'da 1922 yılından 1929'a kadar Azerbaycan'da hem Arap hem de Latin alfabesi bir arada kullanılmaktadır. Azerbaycan buna benzer süreci Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra da yaşamıştır. 1991 yılından 2001 yılına kadar Azerbaycan'da Kiril alfabesi ve Latin alfabesi birlikte kullanılmıştır.⁹ 1920'li yıllarda Azerbaycan'ın kabul ettiği Latin alfabesiyle, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra 1 Ağustos 2001 tarihinde resmi olarak kabul edilen alfabe arasında farklılıklar vardır. Sovyetlerin ilk yıllarında kabul edilen alfabede yer alan **Ѣ, ѣ, ѝ** gibi harfler, son kabul edilen alfabede yer almamaktadır. Diğer taraftan "Rusça-Türkçe Lügat"te üç farklı alfabe bir arada kullanılmıştır. Eserde madde başları Kiril alfabesiyle açıklamalar Latin alfabesiyle verilmiştir. Aynı zamanda kelimelerin Arap alfabesiyle yazılışları da eklenmiştir:

Абсолютно: busbutun; mutlak; saf **مطلق**

Абсурд: əbəs; mə'nasızlık, boş **بوش سوز**

Абсцесс: irinli çiban **ایرینلی چیبان**

Абулилия: iradəsizlik **ارادەسزلک**

Авантаж: fayda, imtihaz, ustunluk **فاید اوشئونلک**

Аванс: avans; peşin **اوانس**¹⁰

⁷ Rusça-Türkçe Lügat, s VI.

⁸ Rusça-Türkçe Lügat, s VI.

⁹ Buluthan Halilov, Muasır Azerbaycan Dili, Bakı 2007, s. 220-221.

¹⁰ Rusça-Türkçe Lügat, s. 1.

Sözlüğe eski Rusça kelimeler alınmamış. Bunun yerine İnkılâp döneminde Rusça'ya giren kelime ve terimler konmuştur. Bundan dolayı da sözlük Rusça'nın 1928 yılına kadar olan dönemindeki leksik özelliklerini aksettirir.

Sözlük oldukça sadedir. Kelimelerin türleri ile ilgili herhangi bir işaret konulmamış. Ama özel terimlerle ilgili kısaltmalar verilmiştir. Terimin hangi ilim sahasına ait olduğu Latin harfleriyle kısaltılarak verilmiştir.

O dönemdeki mevcut eserlerdeki kelimelerin Rusça manaları tam anlamıyla aksettirilememiş. Bundan dolayı da çok anlamlı kelimelerin sadece tek anlamı verilmiştir. Diğer taraftan sesteş kelimeler çok anlamlı kelimeler gibi verilmiştir.

Terimlerin verilmesinde de karışıklık söz konusudur. Mesela aktif, anarhizm, atmosfere gibi terimler olduğu gibi verilirken antologiya, stadyon, ekstremizm gibi terimlere izah getirilmiştir. Kelime türlerinden en çok zarflar yer almıştır."

Eserdeki sözvarlığına genel bakış:

1. Madde başı aynen tekrar eden kelimeler:

Madde başında verilen bazı Rusça kelimeler, herhangi bir izah yapılmadan Latin alfabesiyle transkribe edilmiştir. Sözü edilen kelimelerin zamanla Rusça'da kullanılan şekliyle Azerbaycan Türkçesi'ne geçtiği görülmektedir. Bahsedilen kelimeler, bugün de Azerbaycan Türkçesi'ne Rusça-Türkçe sözlükte kullanılan şekliyle yerleşmiştir. Bu yönüyle bazı Rusça kelimelerin Azerbaycan Türkçesinde kullanılması teşvik edilmiştir:

avgit: avgit

avgust: avgust

avtomobil: avtomobil

albom: albom

anarhizm: anarhizm

antanta: antanta

antrakt: antrakt

bürokratizm: Bürokratizm

bürokratiya: Bürokratiya

" Muasir Azerbaycan Dili, c. 1, İlimler Akademisi Yayınları, Bakı 1978, s. 306.

bankir: bankir

birja: birja

podval: podval, zirzemi

kanfeti: kanfet

binokl: binokl

2. Türkçe'den Rusça'ya geçen kelimeler:

Türkler yüzyıllardır Rusya ile irtibat halinde olmuştur. İki millet arasındaki kültürel etkileşimin seviyesini ve seyrini Rusçadaki Türkçe kelimeler ortaya koymaktadır. Sözü edilen dönemlerde Türkçeden Rusça'ya binlerce kelime geçmiştir. Rus Türkolog N. Baskakov, Türkçe'nin Rusça üzerindeki bahsedilen tesirini, "Türk dillerinin Rus diline olan etkisi olağanüstüdür." sözleriyle ifade eder.¹² Diğer taraftan Rusça soyadlar üzerine araştırma yapan ve bu alanda eserler ortaya koyan Rus araştırmacı A. Superanskaya, Rusça'da Türkçe soyadların yaygın olarak kullanılmasını tabii bir durum olarak niteler.¹³ N. Baskakov, Rusçadaki Türkçe ödünçlemelerle ilgili dilcilerin yanında tarihçilerin de araştırma yapması gerektiğini dile getirmektedir.¹⁴

Rusçadaki Türkçe kelimeler hayatın her alanına sirayet etmiştir. Bu dilde, boy isimlerinden medeniyete, mimarlıktan resim ve heykeltraşa, ev eşyalarından gelenek ve göreneklere, hatta, günlük hayatta kullanılan kelimelere kadar geniş bir sahada Türkçe kelimeler yer almaktadır. Bunun yanında, Rusça salnamelerde ve destanlarda, avcılık ve hayvancılıkla ilgili Türkçe terimler yer alırken, sözü edilen eserlerdeki birçok yer ve akarsu isimleri de Türk menşelidir.¹⁵ Türkçeden Rusça'ya geçen kelimeler Rusça-Türkçe sözlükte de yer almıştır. Sözü edilen kelimelerden bazıları madde başındaki şekliyle açıklaması verilirken Türk lehçelerinden geçen kelimelerin Azerbaycan Türkçesindeki karşılıkları esere eklenmiş. Aynı zamanda eserde madde başında verilen bazı kelimelerden birçok Arapça ve Farsça unsurun Türkçe aracılığıyla Rusça'ya geçtiği görülmektedir:

aga: aga

basmaç: kuldur

bey: bey

¹² N.A. Baskakov, Türk Kökenli Rus Soyisimleri, Bakü 1992, s. 5

¹³ A.V. Superanskaya, Bazı mahlasların tarihi- "İlim ve Hayat", 1994, №, s. 27

¹⁴ N.A. Baskakov, age, s. 5-6

¹⁵ A. N. Kononov, İstoriya İzüçeniya Türkskih Yazıkov Vı Rassiye, Leningrad 1972, s. 9.

beg: beg
begmez: begmez
buran: buran, kar fırtınası
cigit: suvari, asker.
kazna: hazine
kurgan: kurgan, kabir tepeciği
hakan: hakan
artış: kara ardıc
kabaçki: kabak, sakız kabağı
kendir: kendir
kumis: kımız
mangal: mangal
magal: mahal
mektebe: mekteb

3. Madde başı tekrar eden ve aynı zamanda Azerbaycan Türkçesindeki karşılıkları verilen kelimeler:

Eserde bazı kelimeler Rusça'da kullanılan şekliyle verilirken bazı kelimelerin de Azerbaycan Türkçesi'ndeki karşılıkları verilmiştir. Rusça kelimelerin sözü edilen süreçle birlikte Azerbaycan Türkçesine geçişi de hızlanmıştır. Her ne kadar bu kelimelerin Azerbaycan Türkçesinde karşılıkları olsa da Rusçaları da verilmiştir:

avariye: avariye, gemi felati
aviator: aviator, teyyareci
avtobiografiya: avtobiografiya, öz tercüme-i halı
avtor: avtor, yazarı
avtotip: avtotip, birinci çap basması.
aristokratiya: aristokratiya, zadedan sınıfı.
kultura: kultura, medeniyet

kuplet: kuplet, bend

medel: medel, nişan

biologiya: bioloji, hayat elmi.

kepeçke: kepik, kuruş (Kuruş kelimesinin yerini zamanla Rusça kepik kelimesi almıştır.)

4. Bazı madde başları Türkiye Türkçesinde kullanılan kelimelerle açıklanmış:

Eserde 1920'li yıllarda Azerbaycan Türkçesinde kullanılan bazı kelimelerin Türkiye Türkçesinde kullanılan kelimeler olduğu görülmektedir. Sözü edilen kelimeler sözlükte Rusça kelimelerin karşılığı olarak verilmiş; fakat zamanla Rusça'da kullanılan karşılıkları dile yerleşmiştir:

apelsin: apelsin, portakal

aprel: aprel ayı, nisan

vaktsina: peyvend mayası, aşı mayası

vaksinatsiya: aşılama, peyvend etme, calama

zakuska: kahvaltı (Azerbaycan Türkçesinde her ne kadar o dönemde kahvaltı kelimesi sözlükte yer alsa da bugün edebi dilde kahvaltı yerine "seher yemeği" ifadesi kullanılmaktadır.)

5. İdeoloji ve sistemle ilgili kelimeler:

Özellikle de Sovyet sistemiyle ilgili birçok kelimenin karşılığı bulunamamış, Rusça'da söylenen şekliyle açıklanmıştır. Bu süreçle birlikte ideolojiyle ilgili kelimelerin Azerbaycan Türkçesine girişinde hissedilir derecede artış gözlenmiştir.

agronom: agronom.

materializm: materyalizm, maddiyetçilik

materialist: materyalist

marksizm: marsizm

marksiz: marksiz

kommunist: kommunist

bolşevik: bolşevik

bolşevizatsiya: bolşevikleştirme

partizan: partizan

monarhizm: monarhizm, mutlakiyetçilik

6. Azerbaycan Türkçesinde karşılığı olmasına rağmen daha sonra benimsenen Rusça kelimeler:

Ruşadaki bazı kelimelerin Azeri Türkçesinde karşılıkları olduğu görülmektedir. Zamanla sözü edilen Azeri Türkçesindeki kelimelerin yerini Rusça karşılıkları almıştır:

krug: daire

bint: sargı

üniversitet: Darulfünun

mebel: moble, (şeklinde karşılığı verilmesine rağmen Azerbaycan Türkçesine mebel şeklinde yerleşmiştir.)

7. Rusça'dan tercüme edilen kelimeler:

zmeedrevnik: ilan ağacı

Knehvoct: at kuyruğu

krasavka: güzel avrat otu

mnogokolençatost: Çok dirsekli (bitki adı)

8. Dini kavramlar:

larva: manastır

monahaniya: rahibe

muşteidi: müctehitler

derviş: derviş

bibliya: tovrat

9. Derlenen kelimeler: Edebi dilde karşılığı olmayan bazı kelimeler ağızlardan derlenerek karşılanmıştır. Eserde hayvan, kuş, böcek ve bitki isimlerinin bazılarını Azeri Türkçesindeki karşılıkları şu şekildedir:

a. Hayvan isimleri:**baybak:** asya dağ sıçanı**bars:** Pars**bizon:** bizon**brühonogiy:** karnı ayaklılar**brühopöriy:** karnı kanathlar**vodosvinka:** su donuzu**dvucustavçatıy:** iki oynaklı**konbra:** gözlüklü ilan**revun:** çılgın, meşe şeytanı (maymun)**b. Kuş isimleri:****bulduruki:** çil keklik**buryak:** deniz kartalı**busel:** ağ leylek**krasnokırıl:** telli turna**pavlin:** tovus**svovoranka:** sarı köynek (kuş adı)**c. Böcek isimleri:****dupliyak:** kayçılı böcek**krikuşa:** sebze böceği**ovad:** büyelek**peskojil:** kum böceği**prokrust:** karab böceği**d. Bitki isimleri:****azaliya:** hanım eli

aylant: dut ağacı kudret ağacı

artış: kara ardıc

baklacan: badımcın

bezvremennik: it boğan

belitsa: kayış kıran

belladona: güzel avrat otu

kutra: İt öldüren ot

lahneya: lahna

Kelime oranları:

“Rusça-Türkçe Lügət”te alan bilgisi bakımından kelime dağılımı şu şekildedir:

Botanik: 938

Astronomi: 79

Askeri: 90

Matematik: 96

Denizcilik: 194

Zooloji: 912

Kimya: 202

Müzik: 116

Fizik: 159

Mimari: 39

Tıp: 228

Anatomi: 127

Madde başı: 52.870

Sonuç

Sovyetler Birliği'nin ilk dönemlerinde hazırlanan "Rusça-Türkçe Lüğət" Azerbaycan sahasında hazırlanan önemli sözlüklerden birisidir. Rusça'nın önem kazanmaya başladığı bir dönemde kaleme alınan eser, dönemin siyasi yapısını, dil özelliklerini yansıtmaya yanında 1920'li yıllarda Azerbaycan'daki dil politikasına ışık tutmaktadır. Aynı zamanda eser, Azerbaycan alfabesinin özelliklerini de göstermektedir. Sözü edilen dönemde Türkiye Türkçesinde kullanılan bazı kelimelerin, 1920'li yıllarda Azerbaycan sahasında kullanıldığı, sözlüklerde yer aldığı bu eserden ortaya çıkmaktadır. Bu kelimelerin yerini zamanla Rusça kelimelerin alması dikkat çekicidir. Sözü edilen sözlükle birlikte Rusça kelimelerin Azerbaycan Türkçesi'ne geçişi hızlanmıştır. Bu dönemde, sözlüğün adından da anlaşılacağı gibi, Sovyetler Birliği'nin ilk dönemlerinde Azerbaycan'da konuşulan dile Türkçe denmektedir. Bu ismin esere isim olarak verilmesi de manidardır. 1930'lu yılların sonuna kadar Azerbaycan Türkçesi için "Türkçe" tabiri kullanılmıştır.

Sözlükte Rusça madde başlarının açıklaması çoğu zaman tek kelime ile verilmiştir. Kelimelerin yan anlamları ve diğer anlamları üzerinde durulmamış. Bu yönüyle Rusça kelimelere anlam vermede sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Buna rağmen eser, dönemin ilk sözlüklerinden olma özelliğini taşıması yönüyle önemlidir. Sözlüğün mukaddimesinde de dile getirildiği gibi Sovyetler Birliği'nin ilk yıllarında Rusça'nın her geçen gün önem kazandığı görülmektedir.